



MAHALLA - FUQAROLIK JAMIYATINING TAYANCHI

IIV Akademiya tadqiqotchisi
yu.f.n., dotsent Fozilov Umid Erkinovich

Annotatsiya

Mazkur maqolada mahalla institutining O‘zbekistonda fuqarolik jamiyatini shakllantirish va rivojlantirishdagi o‘rni hamda ahamiyati keng tahlil qilingan. Yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi, milliy qonunchilik, O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning asarlari va ma’ruzalari asosida mahallaning huquqiy maqomi, ijtimoiy vazifalari, jamoatchilik nazorati, aholini ijtimoiy qo‘llab-quvvatlash, yoshlar tarbiyasi va milliy qadriyatlarni saqlashdagi o‘rni yoritilgan. Shuningdek, mahalla institutini yanada takomillashtirishning ustuvor yo‘nalishlari bo‘yicha ilmiy xulosa va takliflar berilgan.

Kalit so‘zlar: mahalla, fuqarolik jamiyati, demokratiya, Konstitutsiya, o‘zini o‘zi boshqarish organlari, jamoatchilik nazorati, ijtimoiy himoya, Yangi O‘zbekiston.

Bugungi kunda dunyo miqyosida fuqarolik jamiyati institutlarini rivojlantirish demokratik davlat qurishning muhim shartlaridan biri sifatida e’tirof etilmoqda. Fuqarolik jamiyatining rivojlanganlik darajasi davlat boshqaruvining ochiqligi, aholining siyosiy va ijtimoiy faolligi, inson huquqlarining ta’minlanganligi hamda jamoatchilik ishtirokining kengligi bilan belgilanadi. O‘zbekistonda ham mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab fuqarolik jamiyati institutlarini shakllantirish va rivojlantirishga katta e’tibor qaratib kelinmoqda.



Fuqarolik jamiyati institutlari orasida mahalla alohida o‘rin tutadi. Mahalla xalqimizning ko‘p asrlik hayot tarzi, milliy qadriyatlari va jamoaviy munosabatlarining o‘ziga xos ko‘rinishi sifatida shakllangan. U nafaqat hududiy birlik, balki jamiyatda ijtimoiy barqarorlikni ta‘minlovchi, insonlarni birlashtiruvchi va ularning manfaatlarini himoya qiluvchi muhim institutdir.

O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyev rahbarligida amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida mahalla tizimi mutlaqo yangi bosqichga ko‘tarildi. Bugungi kunda mahalla aholining muammolarini hal qilish, ijtimoiy himoyani kuchaytirish, bandlikni ta‘minlash va yoshlarni qo‘llab-quvvatlashning muhim mexanizmiga aylandi.

Mamlakatimizda inson qadrini ulug‘lash, xalqparvar davlat barpo etish va fuqarolik jamiyatini rivojlantirishga qaratilgan islohotlar sharoitida mahalla institutining ahamiyati yanada ortib bormoqda. Yangi tahrirdagi Konstitutsiyada inson huquq va erkinliklarini ta‘minlash, fuqarolarning davlat va jamiyat boshqaruvidagi ishtirokini kengaytirishga alohida e‘tibor qaratilgan.

Mahalla ana shu vazifalarni amalga oshirishning eng samarali vositalaridan biri hisoblanadi. Shu sababli mahalla institutining huquqiy, ijtimoiy va siyosiy ahamiyatini ilmiy jihatdan tahlil qilish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Mahalla institutining tarixi bir necha asrlarga borib taqaladi. Markaziy Osiyo xalqlari hayotida mahalla aholining ijtimoiy munosabatlarini tartibga solish, o‘zaro yordam va hamjihatlikni ta‘minlash vazifasini bajargan. Tarixiy manbalarda mahalla aholining o‘zini o‘zi boshqarish shakli sifatida qayd etilgan.

O‘zbek xalqining milliy an‘analarida mahalla tarbiya, ma‘naviyat va hamjihatlik maktabi hisoblangan. Mahallada insonning jamiyatdagi o‘rni shakllangan, yoshlar tarbiyalangan, keksalar hurmat qilingan va aholining ijtimoiy muammolari birgalikda hal etilgan.

Mustaqillik yillarida mazkur institutning huquqiy asoslari mustahkamlanib, uning davlat va jamiyat hayotidagi roli yanada kuchaytirildi.



2023-yilda qabul qilingan yangi tahrirdagi O‘zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasida fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlariga oid normalar yanada takomillashtirildi. Konstitutsiyada xalq hokimiyatchiligi, ijtimoiy davlat va inson qadrini ta’minlash tamoyillari belgilab berilgan bo‘lib, bu vazifalarni amalga oshirishda mahalla muhim institut sifatida ishtirok etadi.

«Fuqarolarning o‘zini o‘zi boshqarish organlari to‘g‘risida»gi qonunda mahalla fuqarolar yig‘inlarining huquq va vakolatlarini belgilab bergan. Unga ko‘ra mahalla aholi manfaatlarini ifoda etish, ijtimoiy himoyani tashkil qilish, yoshlar tarbiyasiga ko‘maklashish va davlat organlari bilan hamkorlik qilish kabi vazifalarni amalga oshiradi.

Shuningdek, «Jamoatchilik nazorati to‘g‘risida»gi qonun ham mahallaning jamoatchilik nazoratini amalga oshirishdagi huquqiy asoslarini belgilaydi.

Prezident Sh.M.Mirziyoyev o‘zining chiqishlari va asarlarida mahallaga davlat va jamiyat o‘rtasidagi eng muhim ko‘prik sifatida baho beradi. Uning «Yangi O‘zbekiston strategiyasi» asarida mahalla tizimini rivojlantirish mamlakat taraqqiyotining muhim sharti sifatida ko‘rsatilgan.

Prezident ta’kidlaganidek, aholi muammolarini joyida hal qilish, inson qadrini ta’minlash va xalq bilan muloqot qilish mahalladan boshlanadi. Shu maqsadda mahallabay ishlash tizimi joriy etildi va har bir mahallada aholi bilan ishlovchi mas’ul xodimlar faoliyati tashkil qilindi.

Bu islohotlar mahallaning jamiyat hayotidagi o‘rnini yanada kuchaytirdi. Fuqarolik jamiyatining asosiy belgilaridan biri aholining davlat boshqaruvida ishtirok etishi hisoblanadi. Mahalla ana shu ishtirokni ta’minlovchi muhim institutdir.

Mahalla orqali fuqarolar o‘z fikr va takliflarini bildirish, hududdagi muammolarni muhokama qilish va ularni hal etish jarayonlarida ishtirok etadi. Bu esa demokratik munosabatlarning rivojlanishiga xizmat qiladi.



Mahalla davlat organlari bilan hamkorlik qilib, aholi ehtiyojlarini o'rganadi va ularni hal etish bo'yicha takliflar ishlab chiqadi. Bu jarayon xalq bilan davlat o'rtasidagi ishonchni mustahkamlaydi.

So'nggi yillarda mahalla aholini ijtimoiy qo'llab-quvvatlashning asosiy bo'g'iniga aylandi. Kam ta'minlangan oilalarni aniqlash, ehtiyojmandlarga yordam berish va ijtimoiy xizmatlar ko'rsatishda mahalla muhim vazifalarni bajarmoqda.

«Temir daftar», «Ayollar daftari» va «Yoshlar daftari» tizimlari orqali minglab fuqarolarga amaliy yordam ko'rsatildi. Bu tizimlar mahallaning aholi bilan yaqin aloqada ishlash imkoniyatini yanada kengaytirdi.

Ijtimoiy himoya sohasida mahallaning afzalligi shundaki, u har bir oilaning real holatini yaxshi biladi va manzilli yordam ko'rsatish imkoniyatiga ega.

Demokratik jamiyatning muhim belgilaridan biri jamoatchilik nazoratidir. Mahalla davlat organlari faoliyati ustidan jamoatchilik nazoratini amalga oshirishda muhim o'rin tutadi.

Fuqarolar yig'ini aholining fikrini o'rganadi, davlat tashkilotlari faoliyati bo'yicha takliflar beradi va jamoatchilik manfaatlarini himoya qiladi. Bu davlat boshqaruvining ochiqligi va shaffofligini ta'minlashga xizmat qiladi.

Jamoatchilik nazoratining kuchayishi aholining davlatga bo'lgan ishonchini oshiradi va demokratik islohotlarning samaradorligini ta'minlaydi.

Yoshlar har qanday davlatning kelajagini belgilaydigan muhim ijtimoiy qatlam hisoblanadi. Shu sababli yoshlarni har tomonlama qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi.

Mahalla yoshlarning ta'lim olishi, kasb egallashi, bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishi va ijtimoiy faolligini oshirishda muhim o'rin tutadi. Yoshlar yetakchilari faoliyati orqali minglab yoshlarning muammolari hal qilinmoqda.

Besh muhim tashabbus doirasida amalga oshirilayotgan ishlar ham mahalla tizimi bilan chambarchas bog'liq hisoblanadi.



Oila jamiyatning asosiy bo'g'ini hisoblanadi. Mahalla esa oilalarni birlashtiruvchi va ularni qo'llab-quvvatlovchi muhim ijtimoiy muhitdir. Oilaviy munosabatlarni mustahkamlash, ajrimlarning oldini olish, xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va farzandlar tarbiyasiga ko'maklashish mahallaning muhim vazifalaridan biri hisoblanadi. Sog'lom oila barqaror jamiyatning asosidir. Shu bois mahalla oila institutini mustahkamlash orqali jamiyat taraqqiyotiga hissa qo'shadi.

Hozirgi sharoitida milliy qadriyatlarni saqlash va rivojlantirish muhim ahamiyatga ega. Bu vazifani amalga oshirishda mahalla muhim ma'naviy markaz vazifasini bajaradi.

Mahallada milliy bayramlar, urf-odatlar va an'analar keng nishonlanadi. Bu esa aholining milliy o'zligini anglashini kuchaytiradi va vatanparvarlik tuyg'ularini shakllantiradi.

Бугунги кунда маҳалла иқтисодий ислохотларни амалга оширишда ҳам муҳим аҳамият касб этмоқда. Ҳоким ёрдамчилари орқали аҳолининг тадбиркорлик ташаббуслари қўллаб-қувватланмоқда.

Kasb-hunarga o'qitish, mikrokreditlar ajratish va yangi ish o'rinlari yaratish bo'yicha amalga oshirilayotgan ishlar aholi daromadlarini oshirishga xizmat qilmoqda. Bu jarayon mamlakatimizda kambag'allikni qisqartirish siyosati bilan uzviy bog'liqdir.

Kelgusida mahalla institutini yanada rivojlantirish uchun raqamli texnologiyalarni keng joriy etish, mahalla xodimlarining malakasini oshirish va ularning huquqiy bilimlarini mustahkamlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Mahallaning moliyaviy imkoniyatlarini kengaytirish va jamoatchilik nazorati mexanizmlarini takomillashtirish maqsadga muvofiq hisoblanadi.

Yangi tahrirdagi Konstitutsiya va amalga oshirilayotgan islohotlar mahalla institutining huquqiy va tashkiliy asoslarini yanada mustahkamladi. Bugungi kunda mahalla davlat va jamiyat o'rtasidagi ishonchli ko'pri, inson qadrini ta'minlashning



muhim mexanizmi hamda Yangi O‘zbekiston taraqqiyotining muhim ustuni sifatida namoyon bo‘lmoqda.

Xulosa sifatida mahalla O‘zbekistonda fuqarolik jamiyatining eng muhim tayanchi hisoblanadi. U aholi manfaatlarini himoya qilish, ijtimoiy adolatni ta’minlash, yoshlar tarbiyasi, jamoatchilik nazorati va milliy qadriyatlarni saqlashda muhim ahamiyat kasb etadi.

Фойдаланилган адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси. – Т.: 2023.
2. Ўзбекистон Республикасининг 2013 йил 22 апрель «Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тўғрисида»ги (янги тахрир) қонуни ЎРҚ-350.
3. Ўзбекистон Республикасининг 2018 йил 12 апрель «Жамоатчилик назорати тўғрисида»ги қонуни ЎРҚ-474.
4. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Т.: 2021.
5. Мирзиёев Ш.М. Эркин ва фаровон, демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз. – Т.: 2017.
6. Мирзиёев Ш.М. Миллий тараққиёт йўлимизни қатъият билан давом эттириб, янги босқичга кўтарамиз. – Т.: 2018.
7. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон тараққиёт стратегияси. – Т.: 2022.